

НАПРЯМ 6. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-391-3-29>

«ТЕСТ БАЛАНСУВАННЯ» ЯК НОВИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

Андрухович Дана Романівна

*аспірантка кафедри економіки, підприємництва
та бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет*

Європейські уряди регулярно надають державну допомогу з метою порятунку або реструктуризації проблемних компаній. Однак, така допомога викликає суперечливі дискусії. Європейська комісія визнає, що допомога з порятунку та реструктуризації є однією з найбільш викривлених форм допомоги [1, с. 5].

Оскільки тест на балансування значною мірою запозичений з правил державної допомоги ЄС, керівні принципи, що застосовуються до державної допомоги, можуть пролити світло на визначення виправданих субсидій (таких як допомога для екологічних цілей або НДДКР та інновацій, а також допомога на порятунок та реструктуризацію для компаній, які перебувають у фінансових труднощах) [2].

У своєму дослідженні State Aid Economics Overview Адіна Клаїчі директор та керівник брюссельського офісу Copenhagen Economics, PhD в сфері економіка зазначає, що тест на балансування складається з наступних трьох етапів. По-перше, він вимагає щоб заходи допомоги були спрямовані на чітко визначену мету, що становить спільний інтерес (позитивний ефект). Держави-члени повинні довести, що допомога необхідна для досягнення визначеної мети, яка може бути метою ефективності або справедливості [3]. Мета ефективності спрямована на виправлення провалу ринку (наприклад, зовнішні ефекти, недосконала інформація, проблеми координації). Цілі справедливості можуть включати, наприклад, працевлаштування працівників-інвалідів або заохочення фірм до створення заводів у неблагополучних регіонах. У деяких випадках допомога також може бути дозволена з метою сприяння переходу на краще функціонуючі ринки [4].

Другим етапом у балансуванні є дизайн допомоги. Основними моментами оцінки при розробці допомоги є: визначення стимулюючого

ефекту допомоги (тобто, чи змінила допомога поведінку одержувача в напрямку поставленої мети) та оцінка того, чи є заходи допомоги пропорційними (тобто, чи допомога обмежена необхідним мінімумом або чи можна було б досягти тієї самої мети за меншим обсягом допомоги) [3].

Основне питання тут полягає в тому, щоб з'ясувати, чи допомога добре розроблена для досягнення мети спільного інтересу, визначеного вище. Для цього відповіді на наступні три питання будуть вирішальними:

1. Чи є допомога відповідним політичним інструментом? Не заважаючи вибору державами-членами інструментів політики, державна допомога повинна використовуватися там, де встановлюються та демонструються переваги використання селективного інструменту (наприклад, державної допомоги).

2. Чи є стимулюючий ефект? Чи змінює допомога поведінку бенефіціара? Бенефіціар повинен, в результаті допомоги, займатися діяльністю, яку він (і) не здійснюватиме без допомоги взагалі або/і здійснюватиме лише обмеженим або іншим чином. Мета полягає в тому, щоб уникнути державної допомоги для діяльності, яку компанія здійснювала б у будь-якому випадку, навіть без допомоги, в тій же мірі (наприклад, навчання, яке компанія повинна була б зробити для своїх співробітників у будь-якому випадку, щоб працювати).

3. Чи є захід допомоги пропорційним вирішеній проблемі? Це питання стосується того, чи можна було б досягти тієї ж зміни в поведінці з меншою допомогою. Сума та інтенсивність допомоги повинні бути обмежені мінімумом, необхідним для проведення діяльності. Як правило, допомога вважається пропорційною, якщо дотримуються максимальної інтенсивності допомоги, встановленої законодавством.

Для проведення аналізу Комісія повинна визначити контрфактичний сценарій. Ідея полягає в тому, щоб порівняти допоміжний проєкт з гіпотетичною ситуацією, коли допомога не була надана. Тільки таким чином можуть деякі цілі спільного інтересу (наприклад, провал ринку) та ефект стимулювання (чи змінилася поведінка бенефіціара?) бути проаналізованими [4].

Третім кроком у тесті на балансування є оцінка викривлень у конкуренції та впливу на торгівлю (потенційні негативні наслідки допомоги). Крім того, практика показала, що навіть у випадках, коли Комісія має докази того, що негативні наслідки державної допомоги переважають над позитивними, держави-члени можуть запропонувати засоби правового захисту, щоб виправити захід таким чином, щоб він став сумісним. Економічні інструменти можуть бути корисними для оцінки всіх трьох етапів аналізу сумісності, а також для формування заходу з метою усунення потенційних негативних наслідків [3].

Це питання стосується можливих негативних наслідків допомоги та їх масштабів, з якими збалансовані її позитивні ефекти. Негативні ефекти –

це в першу чергу спотворюючий вплив на конкуренцію та торгівлю. Вони можуть включати запобігання виходу та утримання неефективних фірм на плаву, витіснення приватних інвестицій, порушення динамічних стимулів, витрати на державну допомогу, пов'язану з фіскальними витратами тощо. Для того, щоб допомога була визнана сумісною, висока величина негативних ефектів повинна бути достатньо компенсована відповідним високим рівнем позитивних ефектів допомоги. Для того, щоб виконати такий аналіз, вплив з обох сторін рівняння повинен бути виражений як у якісному, так і, наскільки це можливо, у кількісному вираженні. Комісія зробить загальну оцінку їх впливу на виробників та споживачів на ринках, на які впливає захід допомоги. Загальний результат буде залежати від ряду особливостей запропонованого заходу допомоги і буде оцінюватися в кожному конкретному випадку для заходів, що підлягають детальній оцінці [4].

Якщо після тесту балансування Комісія виявить значні негативні елементи, такі як, наприклад, спотворення конкуренції або надмірна кількість допомоги, держави-члени можуть запропонувати засоби правового захисту, які можуть змінити міру, щоб відповідати критеріям сумісності. Переговори про засоби правового захисту між Комісією та державами-членами охоплюють кілька областей, а економічний аналіз може сприяти досягненню ефективних результатів, коли потенційний негативний вплив допомоги зводиться до мінімуму, не підриваючи міру, в якій захід може сприяти заявленому об'єктові [3].

17 лютого 2023 року під час вебінару експерти Проекту ЄС «Підтримка Антимонопольного комітету у впровадженні правил державної допомоги» (SESAR) та фахівці Департаменту моніторингу і контролю державної допомоги, Юридичного департаменту та Управління економічного аналізу Антимонопольного комітету України обговорили питання особливостей застосування у Європейському союзі принципів оцінки наслідків державної допомоги (тест балансування), потенційну користь такої оцінки для конкуренції та правові основи для її використання. Балансувальний тест – це метод оцінки державної допомоги, який полягає в поглибленому порівняльному аналізі позитивних та негативних наслідків надання такої допомоги для ринкової конкуренції. Якщо загальний баланс ефектів позитивний, допомога може бути надана, але якщо баланс негативний, потрібна подальша робота для мінімізації ризиків спотворення конкуренції або навіть заборони допомоги. У практиці Європейської комісії тест на балансування застосовується, коли поточні керівні принципи не можуть бути повністю застосовані для оцінки державної допомоги в конкретному випадку або такі керівні принципи відсутні. Загалом, тест на балансування є відносно новим методом оцінки державної допомоги. Європейська комісія представила його в 2009 році, щоб запровадити більш економічний підхід

до оцінки наслідків державної допомоги замість формального. Існує також європейська судова практика щодо оцінки сумісності державної допомоги за допомогою балансуєчого тесту. Згадані європейські підходи після детального вивчення та обробки відповідного досвіду також можуть бути застосовані АМКУ під час розробки проєктів нових критеріїв оцінки сумісності різних категорій державної допомоги. Варто підкреслити, *Комітет не мав практики застосування тесту балансування у своїй роботі*. У той же час АМКУ активно працює над приведенням українського законодавства у сфері державної допомоги у відповідність до законодавства ЄС [5].

Список використаних джерел:

1. EconStor. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/98743/1/790304228.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).
2. EU foreign subsidy control regime on the horizon: co-legislatures... De Brauw Blackstone Westbroek. URL: <https://www.debrauw.com/articles/eu-foreign-subsidy-control-regime-on-the-horizon-co-legislatures-reach-agreement> (дата звернення: 22.04.2024).
3. Copenhagen Economics. URL: <https://copenhageneconomics.com/wp-content/uploads/2021/12/copenhagen-economics-2017-guide-on-the-use-of-economics-in-state-aid.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Methodology used in State aid assessment. URL: <http://www.ajutordestat.ro/en/about-us/state-aid/methodology-used-in-state-aid-assessment/> (дата звернення: 22.04.2024).
5. «Тест балансування» державної допомоги: АМКУ вивчає новий європейський метод оцінювання підтримки. URL: <https://amcu.gov.ua/en/news/amcu-studies-new-european-method-assessing-aid> (дата звернення: 22.04.2024).